

Prázdniny pražské mládeže v minulosti

„Zdravá, ušlechtilá a snaživá mládež je nejdůležitější problém českého národa.“ A.B. Svojsík: Základy junáctví.

Prázdniny v našem slova smyslu, s výlety do přírody, zájezdy k moři a dětskými tábory, jsou záležitostí až 20. století. Souvisí se změnami společnosti, kdy vznikají velkoměsta se svými dělnickými čtvrtěmi, rozvinutým průmyslem, novými vrstvami technické inteligence a továrních dělníků. Kdy se příroda vzdaluje od lidských sídel a tam, kde ještě před nedávnem byly pole, lesíky a louky, vyrůstají tovární haly a dělnické kolonie.

Do poloviny 19. století byly děti, zvláště v nižších vrstvách společnosti, důležitou pracovní silou a pokud měly volno ve škole, tak především proto, aby mohly pomáhat svým rodičům. Hlavně na venkově a v příměstských oblastech rodiče děti v době sezónních prací do školy prostě nepouštěli. Tomu se muselo vyučování přizpůsobit. Školní rok původně začínal 3. listopadu, počátkem tzv. „vojenského roku“. První pololetí končilo v sobotu před Květnou nedělí. Druhé pololetí začínalo v pondělí po Velikonoční neděli a končilo o sv. Michalovi (koncem září). Doba hlavních prázdnin byla občas měněna. Na venkově se hlavní prázdniny řídily místními poměry a jejich určení bylo na místním faráři, učiteli, rychtáři a školním dozorcí. Většinou bývalo volno čtrnáct dní o žních a třínedelní v době sklizení ovsu nebo při vinobraní. Tam, kde byl učitel živ pouze ze školného, mohlo být vyučování po celý rok. Náboženství mělo být

Foto: archiv HMP

vyučováno bez prázdnin. Ve školním roce bývalo volno tři dny před Velikonocemi.

To však neznamenal, že by si děti léta neuměly užít. Pražská mládež v parných letních dnech nacházela osvěžení ve Vltavě. Často se však koupala i na místech nebezpečných u jezů a ostrovů. Proto byla roku 1835 vrchním školním dozorcem vybrána dvě místa, kde se školní mládež směla koupat, a to před újezdskou branou na levém břehu Vltavy a na ostrově Štvanici proti jezu. Připojená zmínka, že každý koupající se má mít plavky, svědčí o tom, že tenkrát bylo mezi mládeží hojně rozšířené koupání „na Adama“.

Jinak se pražská mládež bavila asi tak jako dnes na vesnicích nebo malých městech. Nejoblíbenější zábavy bývaly hradby a jejich okolí. Zde se hrály hry dědicí se z generace na generaci – na honěnou, na schovávanou a jiné. V hradních příkopech se hrála „tyčkrle“ neboli špaček. Na konci školního

roku se pořádávaly školní výlety do okolní přírody, zvláště oblíbené se těšily Prokopské a Šárecké údolí. Na programu byly různé hry či hudební produkce. K učitelům a žákům školy se často připojovali rodiče a příbuzní, jídlo a pití většinou dávali darem dobrodinci, menší úhrady platili učitelé.

Po školských reformách roku 1869, kdy bylo základní školství osvobozeno od bezprostředního vlivu katolické církve, došlo posléze i na změny termínu prázdnin. Od roku 1875 byly hlavní prázdniny od 1. srpna do 15. září. Na žádost městské rady z května 1882 byl ministerstvem školství určen termín prázdnin v hlavních městech od 15. července do 15. září.

I když již v této době nebyly školy pod přímou správou církve, přesto si v nich zachovávala rozhodující vliv, který uplatňovala i v mimoškolní době. Po celý rok se studenti museli účastnit bohoslužeb a zpovědí. Neúčast nebo nevhodné chování (např. po-

chybnosti o slovech katechety) znamenalo přísné tresty a u žáků středních škol mohlo vést až k vyloučení ze školy. Nutno však říci, že se mezi faráři či učiteli našli i tací, kteří s dětmi v mimoškolní době chodili na výlety, nacvičovali s nimi divadelní hry, pořádali dětské zábavy nebo pěstovali sborový zpěv, ponejvíce opět pro církevní účely. Později se dětem začaly věnovat i některé organizace jako Sokol, Orel či Dělnické tělovýchovné jednoty. První institucí, která se začala věnovat výhradně dětem v době prázdnin byly tzv. feriální osady. Byla to charitativní zařízení, která pečovala během prázdnin o chudé městské děti trpící podvýživou. Děti bývaly ubytovány ve zvláštních koloniích na venkově, kde se o jejich tělesné potřeby staraly kuchářky a pěstounky a o vhodná zaměstnání vybraní učitelé a učitelky.

Před první světovou válkou začaly u nás, hlavně zásluhou A. B. Svojsíka a M. Seiferta, vznikat první skautské oddíly, a to buď anglického Baden-Powellovského nebo amerického Setnovského směru. Z německých skautských organizací to byly především Pfadfinder, které se hlásily k anglickému světovému skautingu a Wandervogel, které vycházely z německého romantického hnutí založeného počátkem 20. století. Skautské organizace byly první, které se začaly systematicky a celoročně věnovat výchově mládeže.

Tomáš Jelínek

HISTORICKÉ ZAJÍMAVOSTI

Roku 1549 zhotovil zvonař Tomáš Jaroš přímo na Pražském hradě zvon Zikmund, dodnes největší z českých zvonů. Je umístěn v prvním patře velké jižní věže katedrály sv. Víta, jeho hmotnost činí 16,5 tuny, výška 203 centimetrů a spodní průměr 260 centimetrů. Za 455 let existence zvon vystřídal několik srdcí, to současné nahradilo v září před dvěma lety přibližně stoleté srdce, které se rozlomilo 15. června 2002 uprostřed slavnostního vyzvánění o svátku sv. Víta. Zikmund se rozeznívá jenom při zvlášť slavnostních příležitostech, k jeho rozhoupání je zapotřebí síla a spolupráce osmi zvoníků. Pravidelné každodenní zvonění obstarávají další tři zvony Svatovítské katedrály: Václav, Jan Křtitel a nejmenší Josef. Do roku 1916 měla Katedrála zvonů celkem sedm, tři z nich – Dominik, Maria a Ježíš - však byly sneseny a zabaveny pro válečné účely.

4. června 1984 byl u příležitosti 100. výročí úmrtí Bedřicha Smetany odhalen na Novotného lávce na vltavském břehu pomník hudebního génia. Tomuto aktu předcházely dlouhých 75 let trvající spory o podobu a umístění pomníku. Záměr uctít Mistrovu památku byl vyhlášen již na slavnostní schůzi Umělecké besedy k 25. výročí skladatelova úmrtí v roce 1909, kdy byl rovněž ustaven sbor pro postavení pomníku. Během let byla vypsána řada soutěží, jichž se zúčastnila většina významných českých sochařů 20. století, sbor projednával bezpočet návrhů na umístění památníku. Letité spory byly ukončeny až v roce 1983 uzavřením umělecké soutěže, v níž zvítězil návrh sochaře Josefa Malejovského a architekta Bedřicha Hanáka. Bronzová plastika Bedřicha Smetany v těsné blízkosti Muzea české hudby je vysoká 235 centimetrů a váží rovnou tunu.

Stanislava Bürgerová

Vylosovaní luštitelé křížovek květen: Vladimír Tarant, Praha 3, Petr Laš, Roztoky u Prahy, Vladimír Kadlec, Praha 4, Jiřina Ctibůrková, Praha 3, Naďa Fleková, Praha 5 - Jinonice
Tajenku z červnového čísla zašlete do redakce Listů nejpozději do 28. 6. 2004

POMŮCKY KIM, KUVA, LENOK, SOHO, SPA	POTĚŠENÍ	ZEDNICKÁ POTŘEBA	CIZÍ ZNAČKA CIGARET		MÍSTO PRO OPŘENÍ	DRUH LÁTKY	ČLEN HNUTÍ HOLÝCH LEBEK	HAD ŠKRTÍC	CITOSL. JÍDLA		MEZERA	PUNTIČKAŘ	VYTVOŘIT PEVNOST	SMĚREM DOLŮ	PRO PRAŽSKÉ DĚTI PŘIPRAVIL ...					
ČASOVÝ USEK				FYZIKÁLNÍ VELIKOŇA						VZDÁLENOST ROSTLIN PŘI SÁZENÍ					BEZKMEN. DŘEVINA		HORIZONT	ÚČASTNÍČI SKUPINY	DROBNÁ LESNÍ ŠELMA	OBLÉK- NOUT
ARABSKÉ MUŽSKÉ JMÉNO				ČELIST LYŽ. VÁZÁNÍ INIC. SPIS. DEFOE						JOSEF HOVOROVĚ 950 ŘÍMSKÝCH						MALÉ OKO				
1. DÍL TAJENKY																OMYL SLOVENSKY JESTLIŽE				
INICIÁLY HERCE VÍZNERA			MICHANY NÁPOJ OBYVATEL- KA BRITÁNE						CHOVÁNÍ VÁŽENÝ					PŘEVO- DOVKA PROTIKLAD						
LYŽE ZAST.				AKCIOVÁ SPOLEČNOST INIC. HUD. ROKLA			SPZ OLO- MOUCE ZNAČKA EUROPIA			ITAL. OZN. LETOPOČTU OTEC ZASTARALE					ČINIT ROZBOR					
JEDNOTKA TLAKU					UKAZ. ZÁJMENO NEVZDĚLA- NEC HOVOR.					AUTA ZNAČ- KY FIAT NÁPIS NA KŘÍŽI JEŽÍŠE						SPZ ROKYCAN BANKROT		NAMÁHAVÉ	NASYTIT SE	
	STŘIŽENÍ	ČÁST TĚLA KLAVÍR				KONZERVO- VATI KOUŘEM SV. HNĚDÁ BARVA						BOJOVÉ VOZIDLO BEZOCASÁ RYBA					BYV. SLOV. POL. HNUTÍ STÁT V USA			
BELGIČKÉ LÁZNĚ				ŘÍDÍCÍ OD- BOR ZKR. ROSTLINNÉ VLÁKNO			SPZ PRAHY BÁJNÝ PŘE- DEK ČECHŮ			MPZ NIZOZEMÍ ČÁST SVÍČKY			PROFESNÍ POSTUP ČÁST LONDÝNA							
ČÍNSKÝ LITERÁRNÍ SOUDECE			ČESKÝ ZÁMEK ÚDOLÍ BÁSNICKY					ČÁST KRAJE HLÍNA						POŘÁDEK POSLEDNÍ ROZMĚBK				TAKÉ NÁŘEČNÉ MYS		
2. DÍL TAJENKY																				
PRAŽSKÝ STAV. PODNIK						JMÉNO SLOV.					OBLÉČENÍ HOVOROVÉ					NĚMECKÉ MUŽSKÉ JMÉNO				
ČESKÝ BÁSNÍK						OČISTIT VODOU					AMERICKÝ KER					ZASE				